

Pälkäneen varhaiskasvatuksen kiusaamisen ja puuttumisen suunnitelma

Varhaiskasvatuslaki (540/2018, 10§) edellyttää, että varhaiskasvatusympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä, kehitys ja muut edellytykset huomioon ottaen. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava terveellisiä, turvallisia ja asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys. Varhaiskasvatuksen arvopohja perustuu lapsen oikeuksien yleissopimukseen. Siellä todetaan, että kaikilla lapsilla on samat oikeudet ja he ovat samanarvoisia, eikä ketään saa syrjiä. Siellä todetaan myös, että lapsella on oikeus suojaan fyysistä ja psyykkistä väkivaltaa vastaan ja samoin korostetaan lapsen oikeutta leikkiin, lepoon ja vapaa-aikaan.

Kiusaamisen ehkäisy on vaikuttamista lapsiryhmän toimintaan, turvallisen ryhmän luomista sekä vuorovaikutustaitojen vahvistamista. Ehkäisevä työ tulee aloittaa ajoissa, esim. ratkaisemalla konfliktit ja riidat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sekä toimenpiteillä yksinäisyyden vähentämiseksi.

Pälkäneen varhaiskasvatussuunnitelmassa edellytetään yksikkökohtaisia kiusaamisen ehkäisyn suunnitelmia.

Mitä kiusaaminen on?

Kiusaamisessa on kyse toiminnan lisäksi asenteista; kuinka kiusattu itse asennoituu kiusaamiseensa ja kuinka muut yhteisön jäsenet suhtautuvat kiusattuun. Kiusaaminen määritellään jatkuvaksi ja toistuvaksi. Muistettava on, että jo muutamasta yksittäisestä kiusaamiskerrasta voi syntyä kiusatun mielessä kiusatuksi tulemisen uhka.

Kiusaaminen on ryhmäilmiö. Kiusaamista ei tapahdu vain kiusaajan ja kiusatun välillä, vaan myös muilla ryhmän lapsilla on rooli kiusaamisprosessissa. Ryhmän odotukset ja tarpeet määrittelevät sitä, miten erilaiset roolit syntyvät ja jakautuvat. Lapsi ei itse valitse roolia, vaan ryhmä määrittelee sen hänelle. Kun ryhmä on asettanut yksittäiselle lapselle roolin, lapsi alkaa käyttäytyä roolin vaatimalla tavalla. Tästä huolimatta lapset ovat yksilötasolla kiusaamista vastaan.

Yhtenä lähtökohtana kiusaamisen määrittelyissä voidaan pitää kiusaamisen kohteeksi joutuneen omakohtaisia kokemuksia. Jokainen kokee kiusaamisen omalla tavallaan. Aikuisten tehtävänä on selvittää tilanteet niin, ettei kenenkään tarvitse tuntea oloaan turvattomaksi.

Kiusaaminen voi olla esimerkiksi tönimistä, lyömistä, haukkumista ja pilkkaamista, yksin jättämistä, ilkeitä puheita takanapäin tai mitä tahansa sellaista toimintaa, jolla pyritään vahingoittamaan tai loukkaamaan toista. Se merkitsee usein myös uhrin eristämistä ryhmän tai virtuaaliryhmän sosiaalisesta kanssakäymisestä. Kiusaamistilanne ei ole koskaan tasa-arvoisten ja yhtä voimakkaiden nahistelua, vaan kiusattu on alakynnessä ja puolustuskyvytön suhteessa kiusaajaan.

Kiusaamisen ja riidan välisenä erona pidetään sitä, että kiusaajan ja kiusatun välillä vallitsee vallan epätasapaino. Riidassa on usein kyse kahdesta tai useammasta suhteellisen samanhäikäisestä henkilöstä, jotka riitelevät tai ovat erimieltä asiasta. Riidat ja erimielisyydet eroavat kiusaamisesta siinä, että ne ovat usein hetkellisiä, eikä niiden kohteeksi joudu jatkuvasti yksi ja sama lapsi. Kiusaamistilanteissa esiintyviä rooleja lapsilla ovat mm. kiusaaja, apuri, kannustajat, kiusattu,

Pälkäneen varhaiskasvatuksen kiusaamisen ja puuttumisen suunnitelma

puolustaja ja hiljainen hyväksyjä. Kiusaamiselle tyypillistä on toistuvuus, tietoisuus, vallan epätasapaino ja uhrin kyvyttömyys puolustautua.

Varhaiskasvatuksessa kiusaamistilanteet tapahtuvat usein silloin, kun lapsilla ns. vapaata leikkiä ulkona tai sisällä. Lapsi kiusaa saavuttaakseen tavoitteensa ja tarkoitusperänsä, tuottaakseen itselleen mielihyvää, tunteakseen itsensä vanhemmaksi kuin on, saavuttaakseen statusta ryhmässä ja/ tai ei ole muunlaista toimintatapaa.

Kiusaamisen ehkäisy

Kiusaamisen ehkäisy perustuu aikuisen omien asenteiden tarkistamiseen, omaan suhtautumiseen jokaiseen lapseen, lapsiryhmään ja työyhteisöön sekä ymmärrykseen siitä, että aikuinen voi itse vaikuttaa ilmiön olemassa oloon. Aikuisen toiminta ja valinnat voivat ylläpitää kiusaamistilanteiden jatkumista ja mahdollistaa niiden syntymistä. Aikuisten tehtävä on kantaa vastuu kiusaamistilanteista, niihin puuttumisesta sekä ennaltaehkäisystä.

Varhaiskasvatustyöyksikön on itse ratkaistava, millaiset keinot sillä hetkellä juuri nyt siellä olevien lasten kanssa olisivat tehokkaita. Kiusaamisen ehkäisy tulisi nähdä osana arjen pedagogiikkaa, joka muuttuu ja muotoutuu ryhmän ja lasten taitojen mukaan. Tärkeä osa ennaltaehkäisevää työtä on avoimen keskusteluilmapiirin ja osapuolten välisen luottamuksen luominen. Sen myötä syntyy vankka perusta ja kaikki tuntevat voivansa ottaa myös vaikeita asioita keskustelun aiheiksi.

Kiusaamistilanteisiin puuttuminen

Kiusaamisella voi olla pitkäkestoiset ja vakavat seuraukset niin kiusatulle kuin kiusaajallekin. Kiusatuilla voi olla vaikeuksia vertaissuhteissa myöhemmässä elämässä, itsetunnon alenemista ja masentuneisuutta. Myös kiusaajalla voi olla vaikeuksia myöhemmässä elämässä vertaissuhteissa. Lisäksi kiusaajalla on riski jatkaa kiusaamista aikuisena, lisääntynyt riski rikoksiin ja muuhun asosiaaliseen käytökseen.

Yksi tärkeä osa suunnitelmaa on kirjata ja konkretisoida, kuinka varhaiskasvatuksen yksiköissä puututaan johdonmukaisesti lapsiryhmässä ilmeneviin kiusaamistilanteisiin. Kiusaamistilanteisiin puuttuminen pienten lasten parissa onnistuu vielä melko helposti. Aikuinen näyttää lapselle selkeästi, että käyttäytyminen ei ole hyväksyttävää. Tämä riittää usein ja kiusaaminen loppuu. Aikuisen on myös jatkossa seurattava tarkasti miten lapset toimivat yhdessä. Samalla aikuinen varmistaa, että käyttäytyminen on päättynyt.

Pienelle lapselle aikuisen rooli on merkittävä. Taitava ja empaattinen aikuinen saa pienet lapset kertomaan asioista herkästi, jolloin tilanteet tulevat aikuisen tietoon. Alle kouluikäisellä lapsella kiusaamiseen liittyvät roolit eivät ole vielä kovin pysyviä. Kiusaamistilanteet eivät ole jatkuneet vuosia eivätkä pienten lapsen sosiaaliset suhteet ole vielä niin monimutkaisia kuin kouluikäisten. Lasten identiteetti ei ole vielä muotoutunut kiusaajaksi tai kiusatuksi ja aikuinen pystyy vielä vaikuttamaan tähän. Oikeanlaisen toimintatavan valinta edellyttää lasten tuntemista sekä tilanteen havainnointia. On tärkeää, että kaikki osapuolet (henkilökunta, vanhemmat ja lapsi) tietävät miten toimitaan, kun kiusaamistilanne tulee esiin.

Vanhempien tulee tietää keneen he ottavat yhteyttä, kun tilanne on käsillä. Vanhempien tulee myös tietää, miten päivähoiton henkilöstö aikoo selvittää tilanteen, miten he aikovat puuttua

Pätkäneen varhaiskasvatuksen kiusaamisen ja puuttumisen suunnitelma

tilanteeseen ja seurata tilannetta, jotta kiusaaminen saadaan päättymään. Henkilökunnan tulee tietää kenen vastuulla on vanhempien informointi ja kuka kirjaa tapahtumien kulun. Henkilökunnan tulee myös tietää, miten tilannetta seurataan ja kenen vastuulla seuranta on.

On hyvin tärkeää, että varhaiskasvatuksen henkilökunta on tietoinen kiusaamisilmion mekanismeista. Tärkeää on tunnistaa, milloin kyseessä on kiusaaminen, milloin riita. On tärkeä puuttua lasten välisiin riitoihin ja konflikteihin. Toimintatavat vaihtelevat tilanteen mukaan. Väkivaltainen ja aggressiivinen käyttäytyminen voi johtua monista asioista; kypsytymättömyydestä, itsehillinnän puutteesta tai neurologisista syistä. Tällöin tarvitaan erityistä yhteistyötä sekä vanhempien että varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

Varhaiskasvatuksessa on nollatoleranssi fyysisessä ja psyykkisessä kiusaamisessa.

Kiusaamisen ehkäisyn tärkeimpiä perusteita on kasvattajien tietoisuus seuraavista tekijöistä: tapa- ja moraalikasvatus, kasvatuskumppanuus, lasten osallisuuden vahvistaminen, aikuisen sitoutuminen lapsiryhmään, leikin ohjaus, lasten vertaissuhteiden tukeminen, sosiaalisten taitojen tukeminen, aggression hallinnan tukeminen, tasa-arvokasvatus.

Aikuinen havainnoi ja seuraa lasten leikkiä sekä on läsnä lasten leikeissä nähdäkseen ja voidakseen ennaltaehkäistä kiusaamistilanteita. **Tämä on tärkein toimintamuoto, kun pyritään ehkäisemään kiusaamistilanteita.**

Noin kolmen vuoden iässä lapsi aloittelee yhteisleikkejä ja alkaa muodostaa omaa rooliaan ryhmässä. Kasvattajan suunnitelmallinen toiminta leikin ohjauksessa vähentää kiusaamistilanteita. Leikkivälineillä tapahtuva ohjaus perustuu mm. leikkivälineiden (pelit, leikkimurkkaus, parileikki, ryhmäleikki) esille laittamisella ja jakamalla lapsiryhmää pienempiin ryhmiin. Kasvattaja havainnoi leikin kulkua ja puuttuu tilanteisiin, joissa esim. toisen lapsen alistamista tai leikin ulkopuolelle jättämistä esiintyy. Lapsen hyvän käytösmallin vahvistaminen kaikkien lasten kuullen ja nähden vahvistaa lasten käytöstä hyvään käytöstapaan. Näin ei kiusaajan roolimalliin pyrkivän lapsen käytös saa vahvistusta ja tukea ryhmän muilta lapsilta.

Leikin havainnoimisessa keskitytään psyykkisen kiusaamisen huomaamiseen ajoissa (selän kääntäminen, uhkailu, kiristäminen, alistaminen), epätasaiseen roolien jakoon ja lasten mahdollisuuksiin osallistua leikkiin. Tilanteissa seurataan lasten välistä vuorovaikutusta sekä usein yksin leikkiviä lapsia. Näistä huomioista keskustellaan vanhempien kanssa, jotta myös kotona leikeissä pystytään kiinnittämään huomiota näihin tekijöihin.

Fyysistä kiusaamista on esim. puhuminen, lyöminen, potkiminen, kamppaaminen, esteenä oleminen, vaatteiden repiminen, nipistely, kivien ja hiekan heittäminen, leikkien sotkeminen

Psyykkistä kiusaamista on esim. manipulointi, kiristäminen, ilveily ja ilmeily, poissulkeminen, leikin sääntöjen muuttaminen, selän takana puhuminen, puhumatta jättäminen, poissulkeminen, leikin sääntöjen muuttaminen

Sanallista kiusaamista on esim., haukkuminen, nimittely, hännääminen, lällättäminen, vaatteiden ja hiusten ym. kommentointi, määrääminen, selän takana puhuminen

Lapsilla on erilainen sietokyky kestää kaltoin kohtelua ja on tärkeää, että työntekijät tuntevat lapset hyvin ja tunnistavat lasten yksilölliset tavat reagoida sekä erilaiset temperamentit. Tarvittaessa otetaan yhteyttä vanhempiin. Keskusteluja on tärkeä käydä myös henkilökunnan kesken, jotta kaikki noudattavat annettua suunnitelmaa. Tilanteen niin vaatiessa henkilökunta turvautuu

Pälkäneen varhaiskasvatuksen kiusaamisen ja puuttumisen suunnitelma

asiantuntijan, esim. erityisopettajan, psykologin tai neuvolan apuun. Kasvattajatiimi ottaa tarvittaessa yhteyttä viranomaisiin. Henkilökunta lukee aiheesta kirjoja ja satuja lapsiryhmälle.

Kiusaamisen ehkäisy-suunnitelma ja asian tiedostaminen eri toimijoiden kesken ovat esiopetusikäisten osalta oppilashuoltoryhmän asioita.

Esimerkkejä kuinka henkilökunta voi ennaltaehkäistä kiusaamista

- ✚ Puhuminen yleisellä tasolla toveruudesta ja siitä, että kaikki ovat samanarvoisia
- ✚ Keskustelun ylläpitäminen lasten kanssa, millainen on hyvä kaveri? Miksi haluamme kaverin olevan sellainen?
- ✚ Havainnointi ja puuttuminen välittömästi, kun näkee tai kuulee jotain. Aikuinen on läsnä vaikka lapset leikkivät ja leikki sujuu hyvin
- ✚ Aikuiset toimivat hyvinä esimerkkeinä
- ✚ Kaikki ovat yhtä tärkeitä ja arvokkaita
- ✚ Aikuiset ovat valppaina ja seuraavat lasten keskusteluja, keskustelevat lasten kanssa ja antavat lapsille mietittävää
- ✚ Rohkaiseminen ja arvostaminen lisäävät itseluottamusta ja vahvistavat itsetuntoa
- ✚ Anteeksipyyntö tai halaus
- ✚ Kirjojen lukeminen aiheesta
- ✚ Lasten jakaminen pienryhmiin, vähemmän lapsia/aikuinen
- ✚ Ilmapiirin luominen, jossa kaikki viihtyvät ja jokainen lapsi hyväksyytään omana itseään
- ✚ Jokaiselle lapselle annetaan positiivista huomiota
- ✚ Hyvän yhteydenpidon kehittäminen ja ylläpitäminen lapsen vanhempiin
- ✚ Yhteydenotto varhaiskasvatuksen erityisopettajaan ja/tai muuhun asiantuntijatahoon

Yhteistyö vanhempien kanssa

- ✚ Kerromme vanhemmille ensimmäisessä vanhempainillassa varhaiskasvatuksen yksikön kiusaamisen vastaisesta toimintasuunnitelmasta
- ✚ Henkilökunta toimii avoimesti ja kuuntelee vanhempia. Henkilökunta rohkaisee vanhempia toimimaan avoimesti ja kertomaan mielteitään, jotta yksikkö voi auttaa lasta parhaalla mahdollisella tavalla
- ✚ Henkilökunta toimii avoimen rehellisesti kertoen vanhemmille, miten lapsen päivä on mennyt
- ✚ Teemme työtä, jotta vanhemmat voivat luottaa siihen, että yksiköstä löytyy osaamista ja välineitä tilanteen ratkaisemiseksi
- ✚ Henkilökunta antaa oman panoksensa hyvän työilmapiirin luomiseksi. Positiivisen ja kunnioittavan ilmapiirin edistäminen työkavereiden välillä auttaa myös lapsiryhmässä toimimista ja parantaa vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä
- ✚ MiniVerso antaa selkeän toimintamallin, jonka avulla sovittelukoulutuksen saanut henkilökunnan jäsen auttaa lapsia itse löytämään ratkaisuja ristiriitoihinsa. MiniVerso luo edellytykset lasten aidolle osallisuudelle riitatilanteissa. Lasta ei leimata vaan kunnioitetaan ja kuunnellaan oman riitansa ja sen ratkaisun asiantuntijana

Arviointi ja päivittäminen

Varhaiskasvatuksen työryhmät kokoontuvat tarvittaessa arvioimaan ja päivittämään suunnitelman ja henkilökunta koulutautuu tarvittaessa päivittääkseen tietojaan. Kun uusi työntekijä aloittaa työnsä, hänet perehdytetään kiusaamisen ehkäisy-suunnitelmaan.

Pälkäneen varhaiskasvatuksen kiusaamisen ja puuttumisen suunnitelma

Esiopetukselle kiusaamisen ehkäisysuunnitelman laatiminen on lakisääteistä.
(varhaiskasvatuksen ryhmäkohtaiset suunnitelmat tarkistetaan aluepäälliköiden toimesta tarvittaessa)